

Prof. L. Ilvise
hin Tamisens.

30.09.40. H. Kodari.

30 sept. 40
250

Prof. D. D. Orina, Lektarj po dogne rimskavo prava, Riga 1924.

Pietro Bonfante, Recessa diguse ajalugu, 2. kuni 681ge, Tartu 1933. a.

Sveinundur Sigvaldsson

30.09.40

[Signature]

VOLITUSLEPE.

H. von Holzschandern, Lehrbuch der Geschichte und Casuistik des gemeinen Civilrechts, Leipzig 1864.

Dr. Chr. Prutz, Lehrbuch der praktischen gemeinen Civilrecht, Leipzig 1866.

A. Piip, Kirjutatud diplomaadid, Tartu 1933.

1-A 2740

Kirjutatud diplomitööna

tsiviilõiguses

Paul Kaseoru, stud.iur.

Kirjutatud tsiviilõiguse kohta

Dr. H. Kaseoru, Vastav des Privatrechts der Ostsee-Provinzen Liv-, Est- und Curland.

Loe ka 30. X 1930. juur

A L L I K A D.

Prof.D.D.Grimm, Lektsij po dogme rimskavo prava,
Riga 1924.

Pietro Bonfante, Rooma õiguse ajalugu, E.Eini
tõlge, Tartu 1933.a.

Balti Eraseadus (B.E.S.).

Vene Senati otsuseid.

Prof.I.Tjutrjumov, Graždanskoe pravo, Tartu 1927.

R.von Holzschuhn, Theorie und Casuistik des gemei-
nen Civilrechts, Leipzig 1864.

Dr. Chr.Fr.Glück, Das praktische gemeine Civilrecht,
Leipzig 1868.

A.Piip, Kaubandusõigus, Tartu 1933.

Kaubandusseadus.

Saksa Kaubandusõigus (H.G.B.).

Tsiviilkohtupidamise Seadustik.

Sinaiski, Osnovõ graždanskavo prava II väljaanne.

Riigikohtu Tsiviilosakonna otsuseid.

Dr.C.Erdmann, System des Privatrechts der Ostsee-
provinzen Liv-, Est- und Curland.

Dr.B.Windscheid, Lehrbuch des Pandectenrechts.

Kohtute Seadus.

-1-

I osa.

- § 1. Sissejuhatus.
 - a) Esinduse mõiste.
 - b) Esinduse areng.
- § 2. Volituslepe. Mõiste ja analüüs.
- § 3. Volituslepe liigid.
 - a) Kaubanduslik volikiri.
 - b) Kohtulik volikiri.
 - c) Üldtsiviil volikiri.

II osa.

- § 4. Volitussuhte õiguslikke järeldusi.
 - a) Õigussuhteid volitaja ja kolmandate vahel.
 - b) Õigussuhteid volitaja ja voliniku vahel.
 - c) Õigussuhteid kolmandate ja voliniku vahel.
- § 5. Volitussuhte lõppemine.

tavale mingisugusi õiguslikke järeldusi. Niiugused
toimingud ei kohusta põrmugi esindatavat ning nende
peale vaadatakse kui oleks need sõlmitud esindaja ena-
se arvel ja nimel.

On meil tegemist esindusega, siis avaldub see sel-
les, et esindaja avaldab ning tekitab esindatava tabax.

I osa.

§ 1. S i s s e j u h a t u s .

Tuleb aga ette ka sarnased toimingud, kus esindus üld-
se poole väljastatud. Need toimingud hõlma kuuluvad

a) Esinduse mõiste.

Praegusaegses elus, mis küllaltki mitmekesine, tu-
leb sagedasti ette olukordi, kus isik mitmesugustest
olukordadest tingituna ei saa alati tegutseda ise, ning
kus ühel isikul sagedasti tuleb tegutseda teise isiku
eest. Sarnasel korral kanduvad kõik tagajärjed, mis on
tingitud esindaja tegutsemisest, üle esindatavale.
Esindaja poolt toimetatud tegevusele vaadatakse sellest
seisukohtas, nagu oleks tegutsenud esindatav ise. Sarna-
sel korral peab muidugi esindaja olema pädev vastava
toimingu täideviimiseks, kuna sarnased toimingud, mis
täidetud väljaspool pädevuse piire, ei too kaasa esinda-

tavale mingisugusi õiguslikke järeldusi. Niisugused toimingud ei kohusta põrmugi esindatavat ning nende peale vaadatakse kui oleks need sõlmitud esindaja enese arvel ja nimel.

On meil tegemist esindusega, siis avaldub see selles, et esindaja avaldab ning teostab esindatava tahet. Tuleb aga ette ka sarnaseid toiminguid, kus esindus üldse pole võimaldatud. Nende toimingute hulka kuuluvad niinimetatud kõrgisiklikud õigused, nagu pojastamine, abielulahutus, abiellumine jne. Viimaste juures ei lubata üldse esindust. Kuid esineb ka niisugusi õiguste teostamisi, kus on võimalik küll esindaja osavõtt, kuid kus on tarvilik igakord avaldada selleks oma tahet, näiteks alimentide nõudmise puhul jne. Veel tuleb teha vahet esindaja ja abilise vahel. Esindajal on toimingute sõlmimisel suuremal või vähemal määral iseseisev algatusvõime, kuna aga abilisel seda ei ole ning see temal puudub¹.

1. Prof.D.D.Grimm - Lektsij po dogme rimskavo prava, Riga 1924, lk.119.

Esindus võib olla otsene ja kaudne. Otsene esindaja sõlmib toimingu mitte ainult esindatava arvel, vaid ka tema nimel. Otsese esinduse oluliseks momendiks on see, et toiming sõlmitakse esindaja poolt, kuid juriidilised tagajärjed kanduvad üle esindatavale - printsipaalile, mitte puudutades esindajat. Kuna toiming sõlmitakse esindaja poolt, siis ainult tema isikult nõutakse teovõimet vastavaks toiminguks, esindatav peab aga evima õigusvõimet. Vastasel korral ei saa olla juttu esindusest.

On meil tegemist kaudse esindusega, siis sõlmitakse toiming esindaja enese nimel, kusjuures aga tagajärjed üle kanduvad esindatavale. Sarnasel juhul kolmandad isikud, kellega sõlmitakse toiming, pole seotud esindatavaga, vaid ainult esindajaga. Ka on esindatav ainult esindaja ees vastutav.²

Praegusel ajal pole kaudsel esindusel enam mõõduandvat tähtsust, küll aga oli kaudne esindus mõõduandev

ja olulise tähtsusega rooma õiguses.

Otsene esindus võib põhineda: 1) avaliku võimu korraldusele või põhikirjale. Avaliku võimu korraldustest on tingitud hooldajate ning eestkostjate esindusõigus, kuna põhikirjale tugineb juriidiliste isikute esindus. 2) seadusele. Seaduse põhjal esindavad vanemad lapsi, mees naist jne. 3) kokkuleppele.

Kokkuleppeline esindus on kõige rohkem levinud esinduse liikidest. Viimane väljendub mitmesugustes vormides, olenedes ülesannetest.

Esindussuhe võib tekkida volituse andmisega, ratihabitoga, kusjuures ratihabitiks nimetatakse toimingusõlmimisele järgnevat toimingu kinnitamist selle isiku poolt, kelle nimel toiming sõlmiti, negotiorum gestio'ga, jne.

b) Esinduse areng.

Eraõiguslik esindus arenes välja Roomas. Kuna Ürgroomas oli tolleaegne majanduselu niivõrd primitiivne, et juriidiliste suhete loomine oli väge vähe arenenud,

siis ürgrooma õigus ei tundnud üldse esindust. Majandus-
elu arenedes hakati aga ikka rohkem ja rohkem igasugusi
suhteid looma, mispärast siis ka juba tarvidus tekkis
esinduse järgi, kuna sageli ette tuli, et isik ise ei
suutnud kõiki ülesandeid sooritada ja toiminguid sõlmida.

Nii hakkasid paterfamiliased kasutama abilistena
juriidiliste suhete loomisel võimualuseid. Kuna alguses
ei olnud nende toimingud paterfamiliasele siduvad, siis
polnud ka sarnaste toimingute vastu usaldust. Hiljem
aga sundis olukord paratamatult tunnustama võimualuste
toiminguid kohustuslikuks paterfamiliasele.

Nimelt määrati preetori poolt kindlaks teatud juhud,
kus peremees pidi vastutama võimualuste tegevuse ja
toimingute eest. Nii oli peremees vastutav sarnaste
võimualuse toimingute eest, missuguste puhul ta oli neid
käskinud võimualusel sõlmida tema, peremehe, eest (actio
quod iussu).

Oli peremees määranud võimualuse oma laevajuhiks,
langes vastutus võimualuse poolt sõlmitud toimingute

eest jälle peremehele. Vastutav oli aga peremees käesoleval korral ainult nende võimualuse toimingute eest, mida viimane oli sooritanud laevajuhina (actio exercitoria).

Ka vastutas peremees võimualuse toimingute eest juhul, kui ta poemanikuna oli määranud võimualuse poeselliks ja jälle nende toimingute eest, mida viimane sooritas poesellina (actio institoria). Andis aga peremees võimualusele iseseisva vara - peculiumi - siis vastutas ta võimualuse toimingute eest peculiumi piirides (actio de peculio).

Avas aga võimualune peremehe nõusolekul peculiumiga kaupluse, siis vastutas ka peremees võimualuse kohustuste eest, mis kauplusest tekkinud, kuid mitte üle peculiumi.

Lõpuks vastutas peremees ka nende võimualuse toimingute eest, millede põhjal peremees oli rikastunud. Vastutuse ulatus oli rikastumise piirides, kuna üle rikastumise piiride peremeest kohustada ei saadud.

(actio de in rem verso).

Tuleb tähendada, et toimingud sõlmis võimualune omal nimel, kuid järelused olid siduvad ka peremehele. Küll vastutas kõrvuti peremehega ka võimualune ise.

Oli aga sarnaste toimingute sõlmijaks ori, siis tekkis obligatio naturalis. Sõlmis aga toimingu filius familias, tekkis ka nõudeõigus peremehe vastu.³

Ülaltooduga käsikäes hakkas arenema ka juriidiliste isikute esindus, isikute hooldus, äraolijate vara hooldus jne. Nendest hakkaski arenema otsene esindus, kus esindaja ei tegutsenud mitte omal nimel, vaid esindatava nimel ja arvel.

Alljärgnevalt vaatleme leppelist volitust.

3. Grimm - op.cit.lk.276.

§ 2. Volituslepe.

Mõiste ja analüüs.

Volituslepe all mõistame niisugust konsensuaalset kontrakti, mille toimet üks isik kohustub sooritama teise eest teatud toimingu või ülesande tasuta.⁴

Juba rooma õiguses loeti volituslepet konsensuaalseks kontraktiks, millega viimane muutus kehtivaks ning siduvaks, alates leppe sõlmimise momendist, mitte aga ülesande sooritamise momendist.

Klassikaline õigus Roomas tegi vahet volituslepe (mandaat) ja prokuraatori vahel, milline vahe aga hiljem kadus ja ühte sulas.⁵ Üldiselt on volitusleppel teatud sarnasus tööleppega, kuna mõlemate puhul üks teise eest teatud ülesanded sooritab. Siiski on nende vahel põhilisi

4. Vrd. Grimm - op.cit.lk.311 j.j.

5. Pietro Bonfante, Rooma õiguse ajalugu, E.Eini tõlge. Tartu 1933 a., lk.399.

6. Vrd. Grimm; op.cit.lk.313.

erinevusi. Kuna töölepe puhul on tegemist vaid teise tahte teostamisega, on volituslepe puhul volinik alati oma volitaja tahte väljendaja ja looja. Arvesse võttes, et töölepe on alati tasuline, on volituslepe oma põhiseloomult tasuta. Ei tule aga küll mõelda, et volituslepe puhul üldse pole lubatud tasu maksta. Juba Roomas esines tasu mandatumi puhul, kuid see ei olnud mõeldud töötasuna, vaid ainult honorarina ülesande täitmise eest.⁶

Volituslepe peab pakkuma volitajale mingisugust huvi ning tema objektiks võivad olla kõik lubatud toimingud ja teod.

Roomlased jagasid volituslepeid, aluseks võttes huvi, kolme liiki: 1) mandatum mea gratia, 2) mandatum alieni gratia ja 3) mandatum tua gratia.

Esimese puhul tehti volinikule volitaja poolt ülesandeks sooritada volitaja huvides mingi ülesanne; teisel juhul tuli ülesanne sooritada kolmanda isiku huvides ning kolmanda liigi puhul tuli ülesanne sooritada voliniku

6. Vrd. Grimm, op.cit.lk.313.

enda huvides. Viimane liik juriidiliselt volituslepet ei moodusta ja see on vaid näiliselt volitusvahekorrad. See on ainult lihtne nõuanne, mis ei saa nõuandjale kaasa tuua mingisugusi juriidilisi järeldusi, olgu siis vaid ainult sel juhul, kui viimane otseselt lubas vastutada kahjude eest, mis selle järeldusel tekkida võiksid.

Juba roomlased ei tunnustanud mandatum tua gratiat volitusvahekorrad. Kuna viimane juriidiliselt ei evigi volitusleppe iseloomu ning et tema juures selle tõttu pikemalt peatuda ei maksa, jagunevad volitusvahekorrad huvide alusel ainult kahte liiki, s.o. mandatum mea gratia ja mandatum alieni gratia.

Meil maksva õiguse järele mõeldakse volitusleppe all säärast juriidilist suhet, mille alusel volinik kohustub sooritama volitajale tasuta teatud ülesande.⁷ Kehtiva õiguse järele on volituslepe vormivaba lepe, missugust võidakse luua kas suuliselt, kirjalikult, või konkludent toimingutega.⁸

7. B.E.S. § 4363.

8. B.E.S. § 4364.

Ka on seaduses otsekohe nimetatud, et juhul, kui keegi teadvalt laseb kolmandal isikul omi asju ajada, siis vastutab ta nende eest kui volitaja. Sellest tuleb aga eraldada teotsemist abilisena, kuna juhul, kui keegi, avaldamata oma tahet, teotseb teise abilisena, ei teki kunagi volitusleppelist suhet. Volituslepe tekib ikkagi ainult sel juhul, kui üks isik tegutseb teise eest volinikuna ning see, kelle volinikuna tegutseti, sellest teadlik oli ning vaikivalt seda sündida laskis.

Siin kohal tuleb veel vahet teha vaikiva voliniku ja seadusliku esindaja vahel ning viimaseid ei saa üksteise sarnaseks pidada, sest seaduslik esindaja pole kunagi vaikiv volinik. Nii on vanemad oma alaealiste laste seaduslikud esindajad ning võivad viimaste eest sooritada õiguslikke tehinguid. Viimaste esindusõigus aga ei teki mitte puht tegutsemisest, vaid seaduse alusel.

Kuna Tsiviil Kohtupidamise Seadustiku § 409 sisust järgneb asjaolu, et volitussuhet ei saa tõendada tun-

nistaja seletustega, peaks see kehtiva õiguse seisukohast siiski olema täiesti võimalik. Ei nõua ju seadus volitussuhte loomisel mingisugust vormi ja lubab volitussuhte luua igal viisil, siis peaks sellise suhte tõendamine ka igasugusel viisil võimalik olema, kuna ei saa ju protsessuaalseadus nõuda mõne asjaolu tõendamist ainult dokumentaalselt, kui materjaalõiguses seda lubatakse teha vormivabalt.⁹

Mis puutub volitussuhte tekkimisse, siis on volitussuhte tekkimiseks tarvilik, et volinik avaldaks volituse vastuvõtuks tahet. Volitusvahetõrke ei saa kunagi luua siis, kui volinik vaikib. Isegi säärasel juhul kui tekib kahtlus selles, kas volinik on volituse vastuvõtuks tahet avaldanud või mitte, loetakse volitus mitte vastuvõetuks.¹⁰ Volituse vastuvõtuks lubab seadus avaldada tahet ükskõik missugusel viisil. Nii võib see toimuda kas

9. V.Vene Senati otsus nr.353 - 1898 a.

10. B.E.S. § 4364.

suuliselt, kirjalikult jne. Tähtsaks loetakse selle juures ainult seda, et volinik nõus oleks ülesande täideviimist enesele võtma.

Kehtiva õiguse järgi peab volituslepe olema tasuta ning tasutus on volituslepe olulisi tunnuseid.¹¹

On aga volitusleppesse sisse võetud ka tasu, siis loetakse seaduse järgi niisugust lepet mitte volitusleppeks, vaid töö, või töövõtteleppeks.¹²

Eeltoodud seaduse seisukohta ei saa aga juriidiliselt kuidagi pidada õigeks, kuna ju töö- ega töövõttelepingu korral ei saa üks pooltest avaldada teise tahet, ega saa ka teise nimel ja arvel sõlmida toiminguid ning see on mõeldav ainult volituslepe juures. Loeb aga seadus volituslepe töö- või töövõtteleppeks, kui sellesse on sisendatud ka tasu klausel, siis tuleb loomulikult niisuguse suhte kohta rakendada ka töö- või töövõttelepe norme, missugusel juhul aga üldse üks isik teise eest

11. Prof. I. Tjutrjumov - Graždanskoe pravo, Tartu 1927 a., lk. 424.

12. B.E.S. § 4367.

ei või tegutseda volinikuna.

Ka moodne Euroopa eraõigus ei pea tasutust volitusleppe oluliseks tunnuseks. Kehtivas seaduses esinev vaade on aga siia toodud Rooma õigusest, kus volitusleppe oluliseks tunnuseks oli just tasutus.

Volitusleppet kui juriidilist toimingut võivad sõlmida eneste vahel vaid õigus- ja teovõimsad isikud. Nii võib volinikuks olla isik kellel pole seadusega keelatud sõlmida kohustusi.¹³ Volitusleppe objektiks võivad olla kõik lubatud teod ja toimingud.¹⁴ Nii osutuvad kehtetuiks niisugused volituslepped, mis on suunatud kas kõlblusvastase või lubamata sihi taotlusele. Samuti tuleb pidada kehtetuiks ka selliseid volitusleppeid, mis taotleavad võimatuid suhteid, sest impossibilis nulla est obligatio.

Volituslepe peab kehtiva õiguse järgi pakkuma ka mingisugust huvi, missugune võib puudutada kas volitajat, volitajat ja volinikku, kolmandat isikut, volitajat ja

13. I.Tjutrjumov - op.cit. lk.425.

14. B.E.S. § 4369.

kolmandat isikut ehk jälle kolmandat isikut ja voliniku.¹⁵

Puudutab aga täitmisele kuuluv tegevus ainuüksi volitajat, siis on see B.E.S. § 4374. alusel lihtne nõuanne ja mitte volituslepe. Ka ei too see nõutajale kaasa mingisugusi kohustusi, kuna ülesande sooritamine pole kohuslik.¹⁶ Järelduste eest on sel korral nõutaja vastutav ainult siis, kui ta tegutses paha tahtega, ehk lubas vastutada kahjude eest (B.E.S. § 4416).

Volituslepele (mandaadile) võrdseks instituudiks ei saa pidada ratihabitiot, kus üks kinnitab tagant järele teise toimingut, mille viimane sõlmis ta nimel.¹⁷

Ratihabitio sarnaneb mitte mandaadile, vaid negotiorum gestiole. Mandaadi puhul on mandant seotud mandatari poolt sõlmitud kohustusega algusest peale. Ta on kohustatud tunnustama toimingut, mida volinik on sõlminud ta nimel volituse piires. Ratihabitio puhul

15. B.E.S. § 4373.

16. B.E.S. § 4415.

17. Vördle ka R.von Holzschuhn, Theorie und Casuistik des gemeinen Civilrechts III Band, Leipzig 1864 a., lk.620.

pole kohustus siduv sellele, kelle nimel ta on sõlmitud. Ainult siis, kui ta toimingu häaks kiidab ning kinnitab tekib kohustus. Muidu on vastutav toimingu eest vaid sõlmija.

Nagu ratihabitiot nii tuleb eriinstituudina kohelda ka negotiorum gestiot ja mandatum qualificatumit. Mõlematel on sarnasusi mandaadiga, kuid võrdsustada neid siiski ei saa mandaadile.

Ratihabitio ega negotiorum gestio puhul pole toimingu sõlmimisel sõlmijal volitust. Seepärast pole ka toiming alul kohuslik sellele, kelle huvides ta sõlmiti. Ühine tunnus ratihabitio ja negotiorum gestio on mandaadiga see, et alati peab toimingu sõlmija teotsema selle huvides, kellele tahetakse kanda toimingu efekti.

Mandaadi puhul on leppepooleks algusest peale mandant, ratihabitio ja negotiorum gestio juures aga see, kes teise huvides toimingu sõlmib.

18. Vrd. ka Dr. Chr. Fr. Glück, Das praktische gemeine Civilrecht, II Band, Leipzig 1868, lk. 592 j. j.

Mandaadile sarnaseks instituudiks osutub ka mandatum qualificatum ja jussus - assignatsioon.

Esimese juures tehakse kellegile ülesandeks avada kolmandale krediit, kus ülesandetegija jääb vastutavaks.

Assignatsiooniga aga kästakse kellegil kolmandalt raha vastu võtta käskija arvel.

Mõlemad need instituudid toovad kaasa endaga vastutuse toimingute eest käsuandjale. Seega nad sarnanevadki mandaadile.

Kaubandusliku volituse all mõistame jurisdiktsiooni, mille allusel isik, keda on volitatud, signatseeritud on sooritama volitaja eest ja viimase arvel kaubanduslike tehinguid. Kaubanduslik volitamine võib kaubandusseaduse järgi olla neljasugune: täis, piiratud, ajutine ja erivolitamine.

§ 3. Volitusleppe liigid.

a) Kaubanduslik volikiri.

Iga isik, tegutsedes eraõiguse valdkonnas, võib oma teovõime rakendamist ja tahteavaldusi edasi anda teistele. Sarnane edasiandmine pole ainult lubatud kõrgisikliste õiguste puhul. Kuna eraõiguslike õiguste sfäär on väga mitmesugune ja võrdlemisi lai, selle tõttu võime ka volitussuhteid liigitada kolme liiki:

1) Kaubanduslikuks volituseks, 2) kohtulikuks volituseks ja 3) tsiviilseks volituseks.

Kaubandusliku volituse all mõistame juriidilist suhet, mille alusel isik, keda on volitatud, õigustatud on sooritama volitaja eest ja viimase arvel kaubanduslike tehinguid. Kaubanduslik volikiri võib Kaubanduseaduse järgi olla neljasugune: täis, piiratud, üldine ja erivolitus.¹⁹

19. A.Piip, Kaubandusõigus, Tartu 1933 a., lk.82.

On tegemist täisvolitusega, siis on volinikul õigus sooritada oma volitaja eest kõik tehingud. Piiratud volitusega on tegemist sel korral, kui täisvolitusse on sisse võetud keeld mõne üksiku akti, või teatud liiki aktide sooritamiseks. Üldine volitus lubab sooritada ainult *näid* toiminguid, mis on vajalikud äri asjaajamises. ²⁰ Erivolitusega loovutab volitaja eriti äratähendatud ülesande sooritamise, näiteks mõne üksiku ärilise kokkuleppe sõlmimise, terve müügitehingu sooritamise jne. Teisi toiminguid pole volinik õigustatud sõlmima, väljaarvatud vast juhud, kui see paratamatult järgneb ülesande täitmisest.

Kaubanduslik volikirj väljendub prokuuras. Kuna aga kehtivas õiguses pole prokuurainstituut leidnud küllaldast sättimist, siis tuleb seda vastavalt täiendada kaubandusliku tava ja kohtupraksisega. Kohtutel on selle küsimuse lahendamisel tihti tulnud kasutada Saksa õiguse (H.G.B.) sätteid, kuna viimases on prokuristi instituut kaunis täielikult normeerimist leidnud.

Tekkida võib prokuuravolituse kas kirjalikult, suuliselt või konkludenttoimingute kaudu, nagu eelpool käsitatud. Isikute nimed, kes teotsevad äris prokuristina, peavad olema kantud Kaubandus-Tööstuskojas vastavasse registrisse (R.T. nr.36 - 1927.a.). Samuti tuleb prokuuravolituse andmisest ning selle äravõtmisest alati teatada Kaubandus-Tööstuskojale. On prokuristi nimi kantud Kaubandus-Tööstuskoja registrisse, siis on äriomanik alati vastutav selle prokuristi tehingute ja toimingute eest. Ka on kolmandatel isikutel alati õigus sellele toetuda. Juhul aga kui äriomanik peaks lõpetama suhte prokuristiga, kuid ei teata sellest Kaubandus-Tööstuskojale, siis on äriomanik ikkagi vastutav prokuristi toimingute ja tehingute eest.

Oma õigusliku efekti poolest on prokuuravolikiri väga laiaulatuslik. Kehtiva õiguse seisukohalt on see eestkätt täis- ja üldvolitus. ²¹ Prokuristil on üldiselt võimalus teotseda võrdlemisi vabalt, kuigi teotse-

misulatuse määrab ära volituse sisu. Nii lubab Saksa kaubandusõigus (H.G.B.) prokuristil sooritada kõiki neid tehinguid, mis on äriaga, või äritegevusega seotud.²² Prokuristil on õigus ametnikke palgata ja neid ka vallandada.

Mis puutub neisse toiminguisse, mis asuvad väljaspool otsest äritegevust, siis saab prokurist ka neid sõlmida. Nii võib ta kohtus esineda äriomaniku eest, ei saa aga tema eest anda vannet. Samuti on prokuristil õigus anda edasivolitusi teistele isikuile teatud toiminguks, kuid kogu volitust ta edasi anda ei saa.

Olgugi, et prokurist äritegevuses pea täiel määral asendab printsipaali, on siiski olemas ka teatud kitsendused. Nii ei saa prokurist äri seisma jätta ja seda võõrandada. Samuti puudub tal õigus uue prokuristi määramiseks, kuna nende küsimuste otsustamine kuulub printsipaali enese kompetentsi.

Eo ipso aga esineb prokuuravolikirjas kolm kitsen-

22. H.G.B. § 49.

dust: 1) niinimetatud immobiilklausel, mille alusel pole prokuristil õigust prokuuravolikirja põhjal võõrandada ega pantida peremehe kinnisvara; 2) pole kollektiiv- ehk kollegiaalklausli tõttu ühe prokuristi allkirjaga dokumendid siduvad äriale, missuguses on rohkem, kui üks prokurist ja 3) etablisement, ehk asutisklausli põhjal saab prokurist olla korraga ainult ühe äri teenistuses. Eelmainitud kolm klauslit käivad iseenesest juba prokuuravolitusega kaasas ning neid klausleid pole tarvis volikirja sisse võtta.

Äripaberile oma allkirja andes kirjutab prokurist oma allkirja ette tähed pp., missugustega tähistatakse, et allkiri on antud per procura. Puuduvad aga need tähed allkirja ees, siis ei tee ka nende tähtede puudumine veel allkirja maksvusetuks.

Ei soovi aga printsipaal prokuristile omistada kõiki neid õigusi, mida endaga kaasa toob prokuurainstituut, siis on ta kohustatud kitsendustest teatama Kaubandus-Tööstuskojale, vastasel korral vastutab ta

prokuristi toimingute eest kolmandate isikute ees. Kirjades v Prokuristi õigused printsipaali asajde ajamisel on kaunis suured ning sellest tingituna võib tekkida juhuseid, kus prokurist võib tegutseda printsipaali kahjuks. Printsipaal peab aga sarnaste prokuristi poolt sooritatud toimingute eest vastutama ning võib vastutusest vabaneda ainult siis, kui kolmandad isikud tegutsevad halvas usus; prokuristi vastu aga jääb printsipaalil niisuguste toimingute suhtes nõudeõigus, peale selle aga on prokurist vastutav ka kriminaalõiguslikult.

Mis puutub printsipaali ja prokuristi suhetesse, siis määratakse need ära teenistuslepingus ning kolmandate isikute huve need ei puuduta.

Tekib lõppuks küsimus, kas prokuuravolikiri on tähtajaline, või tähtajatu, nagu harilik volikiri.

Kuna Kaubandusseaduse § 41 määrab, et kaubandusliku volikirja maksvuse aeg ei saa olla pikem, kui kolm aastat, siis tuleks sama tähtaega kohaldada ka prokuraatoravolikirja suhtes.

Tuleb lõpuks tähendada, et peale prokuuravolikirjade võidakse anda erivolikirju ka teistele kaubanduslikkudele abilistele, nagu sellidele, agentidele jne. Nende volituste kesteaeg on ka kolm aastat ning eelnimetatud isikud saavad sõlmida ainult neid tehinguid, mis neile volikirjas on võimaldatud. Tehingute eest aga, mis sooritatud väljaspool volitust, äri ei vastuta.

b) Kohtulik volikirj.

Kohtus võib ka isik teostada omi õigusi voliniku kaudu. Kohtuliku volituse normatiivsete alustena võiks nimetada Tsiviilkohtupidamise Seadustikku, Kriminaalkohtupidamise Seadustikku, Kohtute Seadust ning Advokaatuuri Seadust.

Kriminaalkohtupidamise Seadusega tuleb tegemist teha kriminaalkohtus ja nimelt juhul, kui kahjusaaaja taotleb nõudekorras kahjude nõudmist, mis on tingitud kriminaalsüütegudest. Kohtus võivad volinikkudena esineda vandeadvokaadid, vandeadvokaatide abid, eraadvokaadid, kohtupoolte seaduslikud esindajad ja sugulased.

Volitused kohtus esinemiseks võivad olla: notariaalsed, allkirja tõestamise korras tehtud kas notari, või vallasekretäri juures ning suulise avalduse põhjal kohtus antud volitused, millised kantakse kohtuprotokollis. Neid isikuid, kes on advokaatide nimekirjas, võidakse volitada kahel viimati nimetatud viisil, muidu aga ainult avalikus korras.²³

Antakse volitus avalikus korras notariaalselt, siis on notar kohustatud selgitama, kas volinik neile tingimustele vastab, mida seadus volinikult nõuab. Seadus loendab terve rea isikuid, kes ei või olla volinikeks, nagu: kirjaoskamatud, alaealised, maksujõuetuks tunnistatud, hoolduse all seisvad isikud, õigused kaotanud jne. Notar peab enne volituslepe sõlmimist selgeks tegema, kas volinik vastab seaduse nõuetele. Luuakse volituslepe ainult allkirja tõestamise korras, siis ei ole seda tarvis selgitada, kuna siis vastutav ametnik tõendab ainult asjaolu, et allkiri on antud tõepoolest

volitusele allakirjutanud isiku poolt. On tegemist kohtuliku volitusega, siis võib selle alusel volinik ette võtta igasugusi tehinguid volitaja eest ning avaldada ka viimase tahet. Küll esineb aga ka niisugusi toiminguid, mida ei saa kohtus voliniku kaudu üldse sooritada, või on selleks võimalus ainult sel korral, kui on olemas vastav spetsiaalne volitus. Siia liiki kuulub taotlus, millega palutakse tunnustada abielu maksvusetuks, või seda lahutada. Nii peavad abielu maksvusetuks tunnustamise ja lahutamise nõudmispalvekirjad kirjutatud olema palujate eneste nimel ning peavad nende poolt ka allakirjutatud olema. ^{24.}

Ka ei saa Abielu Seaduse § 3 alusel avaldada kohtuistungil nõusolekut voliniku poolt abielu lahutamiseks. Samuti ei võimaldada esitada voliniku kaudu legitimeerimis- ja adopteerimistaotlusi. Spetsiaalvolikirja olemasolu nõutakse alimentide nõudmisel, laste tunnustamisel väljaspool abielu sündinuks, abieluasjade ajamisel jne.

24. T.K.S. § 1356³

Kuna volinik on õigustatud volikirja piires soori-
tama igasuguseid toiminguid, mis volikirjas ette nähtud,
siis vastutab volitaja kolmandate isikute ees kõigi
tehingute eest, mis volinik volituse piirides on ette
võtnud, esitades protsessijat isikut kohtus.²⁵ Juhul
aga, kui volinik ei ole tegutsenud volikirja piirides
ja on need ületanud omal algatusel, langeb vastutus
volitajalt ära.

Esinedes ja tegutsedes kohtuliku volituse alusel,
on volinik õigustatud ajama volitaja kohtuasju, sisse-
andma kõiksugu nõudekaebusi, esitama igasugu palvekirju,
teadaandeid, kajasid ja muid pabereid, juuresolema kohtu-
asjade ettekandmisel, nõudma tagandust, andma suulisi ja
kirjalikke seletusi, tõstma ja toetama vaidlusi võltsimi-
se kohta ning kostma sellistes vaidlustes, paluma nõuete
ja tõendite kindlustamist, esitama eri-, apellatsioon-
ning kassatsioonikaebusi, paluma seadusejõusse astunud

25. T.K.S. § 249.

26. S.E.S. § 4333, T.K.S. § 1813.

27. S.E.S. § 4333.

otsuste tühistamist, sõlmima kohtus kokkuleppeid asja lõpetamiseks jne. Seejuures nõutakse, et volinik peab kütuma hoolikalt ja sooritama kõik toimingud samasuguse hoolega, nagu oleks need toimingud sooritanud volitaja ise.²⁶

Olgugi, et mõnda toimingut ei ole otsekohe volituses fikseeritud, tulevad need siiski sooritada, kui need osutusid vajalikeks ülesande täitmise juures ning need otsekohe volituse sisuga vastolus ei ole.²⁷

Üldreeglina on maksev nõue, et volinikul pole õigust volitust edasi anda muidu, kui see otsekohe volituses ei ole fikseeritud. Siiski mõnel juhul osutub see kehtiva õiguse järgi võimalikuks. T.K.S. §§ 250 ja 1813, mis selle küsimusega tegelevad, ei luba volitust muidu edasi anda, kui ainult volitaja nõusolekul ning teevad volitaja vastutamatuks keeluvastase edasiantud volituse eest. Spetsiaalse seadusena lahendab selle küsimuse T.K.S. § 1813, missugune käseb eelmainitud § 250 raken-

26. B.E.S. § 4383, T.K.S. § 1813.

27. B.E.S. § 4383.

damisel arvestada B.E.S. §§ 4379, 4380, 4383 ja 4384 sätetega. Nii B.E.S. § 4379 nõuete kohaselt peab volinik edasivolitama kolmandat isikut ka volituse keelu vastaselt, kui teatud ülesande täitmine on edasilükkamatu ja hädavajalik ning volinikul enesel pole võimalik seda täita. On nüüd säärasel juhul volinik tegutsenud täiesti volitaja huvides ja hääperemehelikult, on niisugune volitus siduv ja täiesti kohustav volitajale.

Mis puutub volituse tühistamisse, siis võib volitaja alati ja igas asja seisukorras volituse tagasi võtta, sellest kohtule teatades, kusjuures need toimingud, mis on sooritatud voliniku poolt enne, kui vastav volituse tühistamise teade kohtusse jõudis, volitajale täiesti siduvad on.

Ka on volinikul õigus vabal suvangul volitussuhtest loobuda, millest tuleb samuti kohtule teatada, kusjuures teatamine peab sündima nii, et sellest saaks õigeaegselt teatada volitajale ning viimasel võimalus jääks täht-

ajaks enesel kohtusse ilmuda ehk uut volinikku valida ja kohtusse saata. Sarnasel juhul ei või aga endine volinik asuda vastaspoole volinikuks. 29

Loobub volinik volitusest, siis on ta kohustatud seni asja eest hoolitsema, kuni ta kohtu poolt on voliniku kohustustest vabastatud. 30

Mis puutub volitussuhte lõppemisse, siis lõpeb see niihästi volitaja, kui ka voliniku surmaga. On tegemist voliniku surmaga, siis jäetakse kohtumenetlus seniks seisma kuni ilmub uus volinik. Kui aga volitaja pole uut volinikku teatanud, võib vastaspool toimetuse jätkamist paluda. 31

Üldjoontes võib aga volitussuhe veel lõppeda tingimuse saabumisega, tähtaja saabumisega, ülesande täitmisega jne.

29. T.K.S. § 252.

30. T.K.S. § 254.

31. T.K.S. § 255.

c) Üldtsiviil volitus.

Eraõiguse valdkonnas võidakse igasugu tehinguid sooritada teiste isikute kaudu, nagu eelpool nägime. Erandi moodustavad aga kõrgisiklikud õigused, missugusi pole lubatud teostada volinikkude kaudu. Anda võib volitust kõikide asjade ajamiseks, teatud liigi ülesannete sooritamiseks, või ühe kindla ülesande täitmiseks. On volitus antud ühe kindlasti määritletud ülesande täitmiseks või kindlasti piiritletud ülesande teostamiseks, on tegemist piiritletud volitusega. Sarnase juhuga on tegemist siis, kui näiteks keegi teeb ülesandeks teisele isikule osta kinnisvara kindlaks määratud hinna eest. Mainib aga volitus voliniku ülesandeid ainult üldjoontes ja ei piiritle neid - on tegemist määratlemata volitusega. ³² Ületab aga volinik volituse piirid ning tegutseb contra fines mandati, pole see kohuslik volitajale. Viimasel juhul võivad ületatud osas tekkida negoti-

orum gestioga sarnased pooltevahelised kohustused.

B.E.S. § 4369 järele võivad volituslepe objektiks olla kõik lubatud toimumed ja teod. Sellepärast on ka volitus kehtetu, kui see on suunatud mõne lubamatu või kõlbmatu teo sooritamisele. Niisugune lepe ei too volinikule, ega ka volitajale kaasa mingisuguseid juriidilisi järeldusi ning pooled võivad vastutada sarnaste volituste puhul ainult sellevõrra, kui võrra neile saab süüks arvata volituse võtmist või andmist. Vastasel korral aga puudub vastutus.

Mandaadi objektiks võib olla Rooma õiguse sätete kohaselt olla vaba professionaalne töö - opera liberales,³³ kuna aga kehtivas õiguses see otsekohene nõuetav ei ole. Nii võidakse igasuguse ülesande sooritamist, mida võimalik on teostada esindajate kaudu, volituse teel üleanda kolmandatele. Ka võib volitajale ülesandeks teha mõne kindlalt fikseeritult ülesande sooritamise, teatud liikide asjade ajamise või kogu volitaja asjade

33. Tjutrumov op.cit. lk. 425.

valitsemise³⁴. Esimesel juhul on meil tegemist spetsiaalse volitusega, missuguses peab kindlalt äratähendatud olema ülesanne, mida volinik sooritama peab. Spetsiaalvolitusega ei saa aga ajada neid asju, mis volitusleppes on jäänud tähendamata.

Usaldatakse aga kellelegi teatud liiki asjade ajamine, siis on tegemist generaalvolitusega. Näitena võiks tuua mõne majapidamise, talu, või maja valitsemine.

Sellise volitusega võib küll mitmesuguseid toiminguid sooritada, kuid need kõik peavad olema seoses valitsetava objektiga ning paratamatult järgnema valitsemisülesandeist. Ei saa aga selle volituse põhjal sooritada muid ülesandeid, mis valitsemisele kuuluva objektiga seotud ei ole.

Üle minnes universaalvolituse juurde peab tähendama, et selle volituse alusel on volinikul võimalus sooritada kõiki toiminguid, missuguseid üldse voliniku kaudu teostada saadakse. Ei saa seda liiki volituste juures üldse esineda toiminguid, mida volinikul õigust sõlmida ei ole.

34. Vrd. Tjutrjumov op.cit. lk.425, B.E.S. § 4371.

Soovitakse aga mõne toimingu sõlmimise suhtes teha erandit ja seda eraldada voliniku kompetentsist, tuleb seda kindlalt volitusleppes ära tähendada. Ka asendab universaalvolikiri kohtuvolitust ning viimase alusel võib volinik ka kohtus esineda ning teotseda volitaja asemel.

Erandi moodustavad siin ainult kõrgisiklikud õigused ja kohustused, nagu vande andmine jne., missugusel puhul volinik volitajat asendada ei saa.

Ka loeb kehtiv õigus volitusleppe vahekordadeks sarnaseid korraldusi, mis on kolmandate isikute huvides (mandatum qualificatum). Nii lubab B.E.S. § 4372 volitada kolmandatele isikutele mitte ainult enese asjade ajamist, vaid ka teotsemist kolmandate isikute huvides. Näiteks võidakse käskida avada krediit kolmandale volitusleppes.³⁵ Siin volitaja võtab vaikivalt enesele vastutuse kolmanda isiku eest, kellele laen tehti. Seda instituuti kasutatakse peamiselt kaubanduses. Šveitsi, Saksi ja Preisi õigused nimetavad sellist suhet

35. Tjutrjumov op.cit. lk.425.

krediitvolituseks. Nagu meilgi, käsitlevad mõned õiguskorrad Rooma õiguse pärandina mandatum qualificatum'it volitussuhtena. Õigem oleks seda kvalifitseerida ikkagi käendus- suhtena, kuna õigusteaduses instituute eristatakse üks- teisest ikkagi selle järgi, kuivõrra nende õiguslikkes efektides on erinevusi. Kuna mandatum qualificatum õiguslikkude järelduste poolest kuulub käendusinstituuti, siis oleks õigem seda ka seal käsitada.

Volitussuhte puhul teostab volinik volitaja taht, ei esine aga ise õigussubjektina. Krediidvolituse puhul pole niisugust olukorda. Kreditoriks jääb ikka mandatar, kuna mandant esineb käendajana. Mandaadi puhul peab mandatar toimuma mandandi huvides, siin aga tegutseb oma huvides; volitussuhte puhul peab üldiselt mandatar täitma mandandi korraldusi, siin aga pole see kohustuslik jne. Nii esineb mandatum qualificatum'i juures rida erinevusi võrreldes mandaadiga ning sellepärast tuleks seda arvata kohustusi kindlustavate lepete sarja.

36. Tjutrjumov, op.cit., lk. 438.

37. Tjutrjumov, ibid.

38. Sieliski, osnovõ prajdnõkovo prava, 2. väljasaade,

Iseliiki volitussuhtena tuleb mainida volituseta võõraste asjade ajamist (negotiorum gestio). B.E.S. § 4423, mis piiritleb seda instituuti lausub, et kui keegi volituseta hakkab valitsema teise asju viimase huvides nii, et see kelle huvides teotseti, kiidaks need hääks, kui ta saaks oma taht avaldada, tekib sarnane suhe, mis on võrdne volitusele. Iseloomulikuks jooneks negotiorum gestio juures on teise eest asjade ajamine, tahe teise eest asju ajada, volituse puudumine ning teotsemine ainult selle huvides, kelle asju ta ajab.

Meil praegu maksev õigus annab negotiorum gestiole kaunis laia tähenduse.³⁶ Ta ei piira negotiorum gestori tegevust ning see võib toimuda ka väljaspool varanduse sfääri. Tjutrjumov leiab, et kehtiva õiguse järgi võib negotiorum gestor taotleda ka dominus negotii eest eetilisi sihte.³⁷ Sinaiski aga väidab, et kui üks annab alimmente teisele kolmanda arvel, kes oli selleks kohustatud, tekib negotiorum gestio vahekord.³⁸

36. Tjutrjumov, op.cit. lk.432.

37. Tjutrjumov, ibid.

38. Sinaiski, osnovõ graždanskavo prava, 2.väljaanne, lk.259.

Kui negotiorum gestoriks on teovõimetu isik, siis vastutab see, kelle huvides volituseta tegutseti kolmandate ees vaid niipalju, kui palju ta rikastus teo toimel.³⁹ Rikastumist tuleb võtta mitte selle momendi järgi kunas nõue esitati, vaid toimingu sõlmimise momendil. On aga isik kelle huvides tegutseti teovõimetu, tuleb rikastumist võtta nõude esitamise momendil.⁴⁰

Kui see, kelle asju on aetud volituseta, hiljem sooritatud toimingut kinnitab, tekib volituslepele analoogiline instituut (B.E.S. § 4427). Pooled vastutavad siin samadel alustel ning piirides nagu tavalise volituslepe puhul.

Olulisi tunnuseid negotiorum gestio juures on tahteise asju ajada. Seepärast, kui keegi eksituse tõttu on ajanud võõraid asju ilma, et tal selleks oleks olnud tahtet, vastutab see, kelle asju aeti, rikastumise ulatuses kõigi kahjude ja kulude eest (B.E.S. § 4429).

Negotiorum gestoril pole igakord kohustust soorita-

39. B.E.S. § 4424.

40. Vrd. Tjutrumov, op.cit. lk.433.

da peremehe eest kõiki toiminguid (B.E.S. § 4435), kuid need toimingud, mis alatud tulevad lõpule viia. Isegi peremehe surm ei anna põhjust edaspidisest tegutsemisest loobuda.⁴¹

Juhul kui keegi on teise asju ajanud ainult oma huvides on ta vastutav peremehe ees kogu kahjude ulatuses. Temal aga nõudeõigust peremehe vastu selles ulatuses, palju peremees on tema tegevuse tõttu rikastunud jääb püsima (B.E.S. § 4432). Juhul aga kui kellegile on otseselt asjade ajamine keelatud, tema aga sellele vaatamata on siiski midagi toimetanud, kaob selle tõttu õigus nõuda kulusid ja kahjusid. Negotiorum gestor ise aga vastutab peremehe ees nii doluse, kui ka omnis culpa eest. Peale selle lisandub veel vastutus juhuse eest.⁴²

Kui negotiorum gestoreid on mitu, siis vastutab igaüks selles osas, milles ta on võõra asja ajamisest osa võtnud (B.E.S. § 4446).

41. B.E.S. § 4435.

42. B.E.S. § 4433.

Mis puutub negotiorum gestori pärijaisse, siis vastutavad need ainult päritud vara aktiva piirides (B.E.S. § 4448). Juhul aga kui pärijad võõraid asju edasi ajavad, vastutavad nad üldalustel niihästi peremehe kui ka kolmandate isikute ees (B.E.S. § 4448, 4434 j.j.).

Isik, kes on ajanud võõraste asju, kohustub esitama peremehele aruande kõikide toimingute ning kogu tegevuse üle. Kõik see, mis asjaajamise tõttu on saadud, tuleb peremehele üle anda (B.E.S. § 4447).

Peremees kohustub negotiorum gestorile tasuma hädavajalikud kulud (impensa neccessaria), mis viimasel on tulnud teha asja ajamisel. Luksulikkude ja kasulikkude kulutiste eest aga pole kohustust ning nende suhtes on negotiorum gestoril jus tollendi. Viimast teostades aga ei tohi tekkida peremehele kahju (B.E.S. § 4449).

Et kulusid nõuda, peab negotiorum gestor olema toimunud tahtega ajada võõraid asju.⁴³ On see aga toimunud kas

43. Tjutrjumov, op.cit. lk.435.

cum animo donandi, sõpruse pärast, lugupidamiseks, kohustuse järgi jne. - pole õigust nõuda kulutusi.

Negotiorum gestio puhul vastutab dominus negotii kolmandate ees niivõrra, kui teda selleks kohustavad seadusnormid.

Negotium gestor kohtus dominus negotii eest nõuet esitada ei saa,⁴⁴ küll aga võib ta olla kostjaks. Juhul aga, kui negotiorum gestor tegutseb kohtus teise eest ning otsus kujuneb viimase kahjuks kelle eest teotseti, kohustub ta asja jätkama kuni võiduni või seni kuni on läbikäidud kõik kohtuinstantsid.⁴⁵

44. Vrd. Riigikohtu Tsiv.osakonna otsus nr.27 1934 a.

45. B.E.S. § 4444.

II O S A .

§ 4. Volitussuhte õiguslikke järeldusi.

a) Õigussuhteid volitaja ja kolmandate vahel.

Nagu juba eelpool tähendatud teostab volinik volitaja tahet. Toimingute puhul, mis sõlmitud volitaja kaudu on toimingu pooleks volitaja, mitte volinik. Selle tõttu kanduvad ka kõik õiguslikud efektid volitajale. Ainult kaudse esinduse puhul on olukord teistsugune. Siin tekib esialgne suhe volitaja ja kolmanda isiku vahel. Volitaja on vastutav voliniku ees ainult kulude ja kahjude ulatuses, mis tekkinud on voliniku käitumise tagajärjel.

Volitaja on vastutav kolmandate isikute ees üldreeglina volituse piirides.⁴⁶ Kui volinik on kaldunud volituse piiridest eemale, pole selle eest vastutav volitaja. Võib aga ka tekkida olukordi, kus volitajal tuleb vastutada ka sel juhul kui volinik on volituspääri ületanud.⁴⁷

46. B.E.S. § 4386.

47. Dr.C.Erdmann, System des Privatrechts der Ostseeprovinzen Liv-, Est- und Curland, IV Band, Lk.432.

Juhul kui volinik näiteks volituse piire ületades käsipandina pandib või müüb ning annab üle kolmandale hääusklikule valdajale volitaja vallasasja, ei saa volitaja sellist voliniku lepet tühistada, kuigi on toimitud volitusega (võrdle ka Zwingmann VII lk.1420). Vastutus sellistel juhtudel pole küll päriselt identne vastutusega, kus toiming on sooritatud volituse raamides. Sarnastel juhtudel ei saa küll volitaja jätta tunnustamata voliniku poolt sõlmitud lepet ning asja tagasi nõuda, kuid teda ei saa vastutavaks pidada evictio ja peidetud puuduste eest. Nende eest peab vastutama mitte volinik, vaid volitaja ise, sest B.E.S. § 4388 määrab, et neid vahetatakse, mis sooritatud väljaspool volitust, tuleb lahendada samadel alustel nagu volitusega võõraste asjade ajamist. Volitusega võõraste asjade ajamisel ei saa aga vastutavaks lugeda seda, kelle eest on asju aetud, vaid peidetud puuduste ja evictio eest vastutab ikka negotiorum gestor ise.

Ainult siis, kui isik kelle eest on asju aetud,

hääks kiidab ning toiminguid tunnustab, võib vastutus siirduda temale.

Kuid võib juhtuda ka olukordi, kus volitaja ei vastuta selliste toimingute eest, mis sooritatud volituse piirides. Sarnase juhuga on tegemist siis, kui kolmas isik on toimingu sõlminud, olles seal juures in dolo. Kui näiteks keegi sõlmib volinikuga fiktiivse ostu-müügi lepingu, mille järgi raha ei tasuta. Niisugune lepe ei saa kohustada volitajat, kuigi leppe sõlmimine on toimunud volituse piirides. On aga in dolo ainult volinik ei või see kuidagi kahjustada kolmandate isikute huve. Volitaja on siin vastutav nagu poleks dolust olnudki.

Nagu eelpool mainitud, ei või kolmanda isiku hea usk üldiselt suurendada mandandi vastutust, vaid see piirdub tavalise volituse ulatusega. Kui keegi tasub näiteks sellile või agendile, kellel polnud õigust printsipaali eest raha vastu võtta mingisuguseid summe, ei saa kohustust lugeda tasutuks. See asjaolu, et maksja

on tegutsenud heas usus ning eeldusel, et agendil või sellil oli selleks õigus ei evi mingisugust tähtsust; ainult juhul, kui tasutud summa on siirdunud printsiipaali varasse, tuleb see lugeda makstuks.

Volituslepe, nagu iga teinegi lepe peab olema suunatud objektiivselt võimaliku resultaadi saavutamisele. Sellepärast, kui volituslepe objektiks on mõni objektiivselt võimatu ülesanne osutub lepe kehtituks. Peaks aga sellise volituslepe toimet tekkima mõnesuguseid kahjusid või kohustusi kolmandatele isikutele, ei võiks nende eest mandanti pidada vastutavaks. Ta võiks olla vastutav vast siis, kui ta volitust andes on olnud in dolo. Sel juhul põhjenuks vastutus dolusel, mitte aga enam volitusleppel.

Teistsugune on olukord subjektiivselt võimatute volituslepete puhul. Siin tuleb volitajat pidada vastutavaks üldalustel.

Mandant vastutab kolmandate ees evictio, varjatud puuduste ja mandatari ettevaatamatuse eest. Ta pole

vastutav üksnes selliste mandatari käitumiste eest, mis on otse kuritahtlikud ning mille eest on mandatar vastutav kriminaalõiguslikult. Kuid mitte iga kriminaalõiguslik vastutus ei kõrvalda veel mandandi vastutust. Ainult seal, kus mandandi vastutus põhineb mandatari kriminaalõiguslikul süül, võib see mõjustada mandandi vastutust, kuid ainult niivõrra kui võrra vastutus on tingitud süüst.

Mis puutub kolmandatesse isikutesse, siis vastutavad need mandandi ees samal viisil nagu siis, kui toimingu oleks sooritatud mandandi enese poolt. Mandant, ehk volitaja saavutab voliniku poolt sooritatud ülesannetest kõik need õigused, mida ülesanne enesega kaasa toob. Ka seal, kus toimingu sõlmimisel on ületatud volituspiire, on kolmandad isikud vastutavad, kui toimingu hiljem kinditatakse selle poolt, kelle nimel see sõlmiti.

b) Õigussuhteid volitaja ja voliniku vahel.

48. S.E.S. § 4375. (Järj. j. 1907, op. cit. lk. 425.)

49. Volinik kohustub ülesande täitma suurima hoole ja niivõrra ettevaatusega, kui ta ise on teotsanud teadvalt (Järj. j. 1907, op. cit. lk. 425.)

50. S.E.S. § 4376.

51. S.E.S. § 4380.

48
usinussega. Ta vastutab volitaja ees omnis culpa eest.
Kuigi tavaliselt vastutab see leppepool, kes ei saa ise
leppest kasu ainult doluse ja culpa lata eest on siin
vastutus suurem. Siin tuleb volinikul vastutada nii do-
luse, kui ka omnis culpa eest. See on kehtiv nii kauban-
dusliku, kui ka üldtsiviilvoliniku suhtes.

Mõned seadusandlused seondavad voliniku vastutust
sellega, kas ta tegutseb tasulisel või tasuta alusel.
49

Kehtiv õigus aga selles küsimuses erandit ei tee
ning kõik volinikud vastutavad ühtlaselt.

Kui volinik ei täitnud ülesannet, mis talle oli
peale pandud volitusega, pole ta vastutav volitaja ees,
kui sellest ei tekkinud kahju volitajale. Kahju korral
on aga volinik vastutav kahju ulatuses.
50

Üldreeglina peab volinik sooritama ülesande isik-
likult, kui volitus ei sisalda luba edasi volitamiseks
51

48. B.E.S. § 4375, Tjutrumov, op.cit.lk.426.

49. Preisi ja Zürichis õigused loevad volinikud vastuta-
matuiks ettevaatamatuse eest, kui nad on teotsenud
tasutult (Tjutrumov, op.cit.lk.426).

50. B.E.S. § 4376.

51. B.E.S. § 4380.

Edasivolituse loata võib volinik ülesannet sooritada asemiku - substituudi kaudu vaid siis, kui mõnesuguse takistuse tõttu tal pole võimalik ülesannet endal täita, kuid olukord ei võimalda edasilükkamist.⁵²

Substituudi rakendamine ei vabasta volinikku vastutusest volitaja ees. Ta on vastutav peale muu ka substituudi valiku ja järelvalve eest. Substituut ise aga pole leppelises suhtes volitajaga, vaid teotseb tema suhtes nagu negotiorum gestor.⁵³

Üldiselt peab volinik ülesande sooritamisel toimima volituse piirides ning arvestama juhiste ning korraldustega, mis talle on antud volitaja poolt. Selliste spetsiaaljuhiste puududes tuleb toimida mitte oma vaba soovangu kohaselt, vaid suunama oma tegevust nii nagu seda oleks teinud volitaja ise, et sooritada ülesannet kõige otstarbekohaselt ja kasulikumalt. Volinikud kohustuvad sooritama selliseid toiminguid, mis on seotud ülesande täitmisega.

52. B.E.S. § 4379.

53. B.E.S. § 4381, vrd. ka Tjutrjumov op.cit.lk.427.

Nii spetsiaalsele, kui ka generaalsele volinikule on lubatud ülesannet sooritada kasulikamal viisil, kui see oli määratud volitaja poolt, kuid mitte vastupidi. Volinik ei tohi ühe ülesande asemel sooritada teist ka sel juhul, kui see näib talle osutuvat kasulikumaks.⁵⁴

Kui volinik ülesande täitmisel ületab volituspiiri siis seob see volitajat vaid niivõrra, kui võrra ülesanne on sooritatud volituse piires.⁵⁵ Sellisel juhul, kui ülesande täitmisel on ületatud volituse piire, vastutab volitaja voliniku ees kahjude ja kulutuste suhtes vaid selles ulatuses, mis toimitud volituse raames. Ei peaks osutama võimalikuks piiride määramine toimingute vahel, mis sooritatud volituse piires ja väljaspool seda, kaotab volinik õiguse nõuda kulutusi ja kahjusid, mis tingitud ülesande täitmisest. Erdmann leiab, et sarnasel juhul ei saa volitajat vastutavaks lugeda seepärast, et volinik ei saa tõendada kulutuste ja kahjude ulatust.⁵⁶

54. B.E.S. § 4385.

55. B.E.S. § 4386.

56. Erdmann, *Op.cit.* IV B., lk. 433.

leid Volitaja kohustab looma eeldused, et volinikule osutuks võimalikuks ülesannet sooritada. Kui ülesanne jääb sooritamata sellepärast, et volitaja pole loonud vajalikke eeldusi, ei saa see kohustada volinikku. Viimasel jääb koguni õigus nõuda kahjusid volitajalt, mis tekkinud volinikule sellest, et ülesannet ei saadud täita.

Ülesande sooritamisest saadud tulu peab siirduma ainuüksi volitajale. Volinikul pole õigust sellest midagi endale saada. Kõik viljad, õigused ning hüvised, mis saabunud ülesande täitmisest tulevad üleanda volitajale.⁵⁷ Isegi neid hüviseid, mis ülesande sooritamisel on saabunud kas eksituse, või volituspiiridest üleastumise tõttu, pole lubatud endale jätta.⁵⁸ Kuid kui ülesande täitmisel tehakse volinikule kingitus, viimane avastab peitevara või leiab midagi, pole ta muidugi kohustatud seda ära andma.⁵⁹ Äraandmiskohustus on vaid nende asjade ja tulu-
de suhtes, mis otseselt on seotud ülesandega, kuna kink,

57. B.E.S. § 4389.

58. B.E.S. §§ 4389, 4390.

59. Vrd.ka Tjutrjumov, op.cit. lk.438.

leid ja peitevara seda pole. Volinik on kohustatud esitama aruande volitajale sooritatud ülesande ning sellega seotud sissetulekute ja väljaminekute üle.⁶⁰ Kuulub ju volitajale õigus kontrollida ning hinnata voliniku tegevust. Sellise õiguse teostamiseks on paratamatult vaja aruannet.

Mitme voliniku olelusel vastutavad nad volitaja ees solidaarselt. Juhul, kui üks volinikkest on rahuldanud volitaja, vabanevad teised vastutusest.⁶¹ Volitaja omakorda kohustub tasuma volinikule kulud, mis ta on teinud ülesande täitmisel. Kui volinik on kasutanud selleks oma isiklikku raha, tuleb see tagasi maksta ühes protsentidega.⁶² Oma raha võib ta tagasi nõuda kohe pärast kulutuste tegemist, ootamata toimingu efekti, milleks kulu tehtud.

Volitaja vastutab voliniku ees vaid hädavajalikkude (impensa necessaria) ja kasulikkude (impensa voluntaria)

60. B.E.S. § 4391.

61. B.E.S. § 4392.

62. B.E.S. § 4393.

kulutiste eest.⁶³ Luksusliikkude kulude suhtes on volinikul vaid ius tollendi.

Kulutiste tasumisel ei saa üldiselt arvestada sellega, millise hoole ja usinusega volinik oma ülesande sooritas, vaid kulud tulevad alati tasuda. Ainult siis, kui pooled on kokku leppinud, et kulude tasumine on sõltuv voliniku usinusest, võib see evida täh tsust.

Kui ülesande sooritamisel tuli volinikul endale võtta kohustusi nagu pandiõiguse, käenduse jne.näol, peab volitaja nendest vabastama. Juhul, kui see ei osutu võimalikuks, siis vastavalt kindlustama.⁶⁴ Muidugi ei saa selline säte tähtsust evida, kui volituse sisu just seisiski endale käenduse võtmises. Viimati mainitud juhul saab volinik nõuda enda vabastamist üksnes siis, kui selleks oli eriti kokkulepitud.⁶⁵

Nagu juba eelpool tähendatud, on volituslepe üldi-

63. B.E.S. §§ 4393, 4394, Vrd. ka Erdmann, op.cit. IV lk. 434 ja Windscheid II § 410.

64. B.E.S. § 4396.

Ex bibl. univ. Tart.

65. B.E.S. § 4396 märkus.

selt tasuta. Kuid seadus ei keela sõlmida kokkulepet
tasu määramiseks ülesande sooritamise eest.⁶⁶ Nii Erd-
mann kui ka Windscheid leiavad, et volinikul on õigus
nõuda kokkulepitud tasu.⁶⁷

Kehtiva Tsiviilkohtupidamise Seadustiku järgi on
volinikul õigus saada kohtuasjade ajamise eest tasu ka
lepete. Tasu määratakse suhteliselt nõudehinnale. Asja-
des, kus nõue pole hinnatav määrab tasu kohus.⁶⁸

Toiminguid, mis voliniku kaudu sõlmitud, peab voli-
taja tunnustama ning täitma kui omi.⁶⁹ Juhul, kui voli-
tajaid on mitu vastutavad nad solidaarselt.⁷⁰ Solidaar-
selt aga ei vastuta volitajad selliste kahjude eest, mis
tingitud mõne kaasvolitaja süüst.

Solidaarsele vastutusele vaatamata ei kustu kogu
volitus, kui mitme volitaja puhul üks sureb, kaotab teo-
võime, või võtab volituse tagasi. Nende suhtes kes pole

66. B.E.S. § 4368.

67. Windscheid, Pand. II § 410, Erdmann, op.cit. IV lk. 428.

68. Kohtute Seadus.

69. B.E.S. § 4399.

70. B.E.S. § 4398.

volitussuhet lõpetanud, kestab volitus edasi.⁷¹ Kui volitussuhte ese oli lubamatu, või absoluutselt võimatu, ei teki üldreeglina pooltel kohustusi üksteise suhtes, sest impossibilis nulla est obligatio.

Kui aga volitaja polenud sellest teadlik, vastutab volitaja tema ees üldalustel.⁷² Muidugi ei tohi volitaja olla süüdi selles, et ta ei teadnud neid asjaolusid.

Erdmann leiab, et siin kohal ei vastuta volitaja voliniku ees volituslepe alusel, vaid kahjude häästamise normide järgi.⁷³

c) Õigussuhted kolmandate ja voliniku

Volituslepe loob suhted peamiselt volitajaga ja kolmandate vahel, harvadel juhtudel võib see puudutada ka volinikke ja kolmandaid.

Volituse andmisega kutsub volitaja kolmandaid enda

71. Vrd.ka Vene Senati otsus nr.1 - 1881 a.

72. B.E.S. § 4400.

73. Vrd.Erdmann, op.cit. lk.434.

ga suhteisse astuma voliniku kaudu. Sellepärast kanduvad ka kõikide toimingute järeldused, mis volinik on sõlminud volituse piirides temale. Seetõttu ei saa voliniku ja kolmandate isikute vahel tekkida ka üldiselt õigusvahekorda. Kui aga volinik ülesande sooritamisel kaldub välja volituse piiridest, ei kohusta sellised käitumised otseselt volitajat, vaid õigussuhte pooleks jääb volinik. On sellised toimingud sooritatud volitaja huvides, siis tuleb volinikule vaadata kui volituseta võõraste asjade ajajale.⁷⁴ Niivõrra, kui nende eest ei vastuta volitaja on vastutav volinik. Volinik vastutab üldalustel nagu tavalinegi kontrahent.

Et voliniku poolt loodud õigussuhe kohustaks volitajat, selleks peab toimingust nähtuma, et see on sõlmitud volitaja nimel. Muidu jääb toimingu pooleks volinik ise ning toimingu järeldused kanduvad temale. Näiteks võib volinik välja anda vekslit ära tähendamata, et ta on tegutsenud volinikuna. Sarnase vekslit eest vastutab

kolmandate isikute ees volinik isiklikult.

Nagu eelpool tähendatud, teostab volinik volitaja teovõimet. Seetõttu on võimalik esindada vaid teovõimelisi isikuid. Kui kellegil on teovõime üldse puudub, või on piiratud, ei saa piiratud, või puuduva teovõime osas olla volitussuhet. Kui volinik on siiski sooritanud selliseid ülesandeid, millede suhtes puudus volitajal teovõime, ei kohusta see sugugi volitajat. Toimingu järelused kanduvad ainuüksi volinikule. Volitaja ja kolmanda isiku vahel ei saa üldse tekkida mingisugust juriidilist suhet.

Vaieldav on küsimus, keda kohustab selline toiming, kus volinik on toimingu sõlminud in dolo, kuid teotsenud üldiselt volituse piires?

Kuna vastutus pettuse, või mala fideise puhul põhjeneb süül ei võiks seetõttu vastutavaks pidada volinikku, kes pole milleski süüdi.

Kuid teiselt poolt ei teotse ju volinik iseseisvalt vaid teostab volitaja teovõimet. Selle tõttu peaks ole-

ma volitajale siduvad kõik eksimused ja pahad tahted, mis volinik on teinud volituse piirides. Kolmandat isikut ei saa ju asetada juhulvemasse seisukorda siis, kui ta on toiminguga sõlminud volinikuga. Nii on näiteks võimalik mõnel juhul pettuse puhul toimingut tühistada. Kas tuleks asuda seisukohale, et pettuse eest, mida sooritas volinik pole vastutav volitaja? Seda seisukohta ei saa siiski pooldada.

Tuleks asuda seisukohale, et voliniku tsiviilõigusliku süü eest vastutab volitaja, kui volinik on käitunud volituse piirides. Kriminaalõigusliku süü eest vastutab kolmandate ees ainuüksi volinik. Volitajale need järeldused üldreeglina ei kandu. Ainult mõnel erandjuhul võib see siiski esineda. Nii on näiteks aktsiaselts fiskaalsüütegude puhul oma esindajate tegude eest vastutav. Need on aga mõned üksikud harvad juhud.

Kolmandate isikute õigusi nii volitaja, kui ka voliniku suhtes tuleb lahendada peamiselt volituslepe alusel. Kõikide toimingute suhtes, mis sõlmitud

volitusleppe piirides, tuleb kolmandaid isikuid lugeda hääusklikeks kuni pole näidatud vastupidist. Kolmandad isikud peavad saavutama toimingust, mis sõlmitud volivahekorralde lahendamisel, mis loodud volituse põhjal, nikukaudu, samasuguseid õigusi nagu need oleksid sooritatud volitaja enda poolt.

Juhul, kus volinik on vastutav kolmandate isikute ees mõõdetakse tema vastutust üldalustel. Volitussuhe sellele kahjustavalt ei saa mõjuda.

Mitme voliniku olelusel võib nende vastutus kolmandate ees olla kas solidaarne või partsiaalne, olenedes sellest mille eest nad vastutavad. Üldiselt vastutab igaüks oma käitumise eest ise, kuid ühise ülesande või ühise süü puhul on nende vastutus alati solidaarne.

75. Erdmann, op.cit.lk.436.

76. B.E.S. § 4408.

§ 5. Volituslepe lõppemine.

Volitussuhte lõppemine evib suurt tähtsust õigus-
vahekordade lahendamisel, mis loodud volituse põhjal.
Toimingud, mis sõlmitud volituse alusel, mille kehtivus
oli kadunud, ei too kaasa mingisuguseid õigustusi ega
kohustusi volitajale.

Muidugi ei tule volituse lõppemisest aru saada nii,
et sellega kaotab ka toiming oma kehtejõu, mis soorita-
tud oli ajal, kui volitus oli kehtiv. Need toimingud,
mis sõlmitud volituse kehtivuse ajal, on alati kehtivad
lõpuni.⁷⁵

Kehtiva õiguse järgi lõpeb volituslepe eelkõige
poolte tahtel.⁷⁶ Volitajal on õigus igal ajal tagasi
võtta volitust. Ta ei ole kohustatud selleks esitama
mingisuguseid põhjusi, vaid see oleneb täiesti ta va-
bast tahtest. Ka Prantsuse ja Saksa õigused asuvad
samal seisukohal.

75. Erdmann, op.cit.lk.436.

76. B.E.S. § 4403.

Selleks, et volitussuhe lõpeks, peab volitaja teatama volinikule volitussuhte lõpetamisest ning temalt ära võtma volikirja. Mõnel juhul on aga tarvis volitussuhte lõpetamist avalikult deklareerida.

Volitussuhte lõpetamisel pole oluline, kas ülesanded, mida volinik sooritab volitusel, on pooleli või täielikult täidetud. Volitaja kohustub tasuma kõik kulud, mis volinik on kannud, pole aga kohustatud ootama kuni ülesanne lõpetatakse.⁷⁷

Iga kord pole oluline, et volitussuhte lõpetamisest peab teatama. On võimalik volitussuhet lõpetada ka vaikivalt. B.E.S. § 4405 järgi loetakse volitus lõppenuks, kui volitaja sooritab ise ülesande, milleks ta teist oli volitanud, samuti ka siis, kui annab volituse teisele sama ülesande sooritamiseks. Toimingud, mis enne teatamist on sooritatud, on kehtivad ning siduvad volitajale, hiljem aga mitte. Kui aga volitussuhte lõpetamine on toimunud omavahel ja ilma, et kolmandad isikud oleks

77. B.E.S. § 4404.

sellest teadlikud, ei ole küllaldane et vabaneda vastutusest. (B.E.S. § 4410).

Nagu volitaja, nii võib ka volinik üldiselt lõpetada omalt poolt volitussuhte. Ta ei või aga seda teha pahatahtlikult, ega nii, et volitajal ei osutuks võimalikuks võtta ette vahendeid ülesande sooritamiseks (B.E.S. § 4407).

Ainult sellistel juhtudel, mis ei võimalda volinikul täita edaspidi ülesannet, on võimalik volitust maha panna igal ajal. Sedaliiki põhjuste hulka kuuluvad: voliniku haigus, paratamata äraolek, suurtetus ülesande sooritamiseks, vaen volitajaga jne. (B.E.S. § 4408).

Peale loetletud juhtude võib esineda ka muid, kuid need peavad olema sellised, et teevad volinikule võimatuks ülesande sooritamise.

Ka lõpetab volituse poolte surm. Volitaja surm lõpetab küll volituse, kuid sellest tuleb teatada nii volinikule, kui ka kolmandatele isikutele (B.E.S. § 4409).

Pärast volitaja surma võivad tähtsad olla vaid

sellised volitused, kus ülesanne tuleb sooritada just pärast volitaja surma (B.E.S. § 4410).

On volinik ülesande teostamisele asunud, saab aga vahepeal teada volitaja surmast, kohustub ta ülesannet jätkama, kuni saab vastava korralduse pärijailt. Voliniku toimingud, mis tehtud sarnastel juhtudel pärast volitaja surma on kehtivad ja pärijaile siduvad.

Volitussuhe lõpeb samuti voliniku surmaga ega lähe üle tema pärijaile (B.E.S. § 4412). Alatud ülesande puhul kohustuvad pärijad informeerima eelkõige volitajat ning võtma ette vajalikke toiminguid ülesande sooritamiseks (B.E.S. § 4413). Volitaja pärijad vastutavad volitaja ees nii oma kui ka pärandaja toimingute eest. Viimasel juhul nad vastutavad ainult pärandi aktiiva piirides (B.E.S. § 4414). Volitaja omakorda aga vastutab pärija ees samal viisil nagu voliniku endagi ees.

Peale eelnimetatud juhtude lõpeb volitussuhe veel tähtaja saabumisega, kui volituslepe oli tähtajaline, ülesande täitmisega, kui volitus oli antud konkreetse ülesande jaoks, tingimuse saabumisega ning juhul kui

ülesande teostamine on muutunud võimatuks.

Lõpuks tuleb tähendada, et volitusleppe lõppemise korral võetakse volinikult volitaja poolt ära ka volitus. Ei anna volinik volitust vabatahtlikult üle, võidakse volitus tühistada avaliku kuulutuse korras kohtu kaudu.